

Goran Filipi

IZABRANI ISTRORUMUNJSKI AMPELONIMI 3*

akademik Goran Filipi, Filozofski fakultet, gfilipi@unipu.hr, Pula

izvorni znanstveni članak

UDK 811.163.42'282'373.6(497.5-3 Istra)

rukopis primljen: 25. 10. 2016.; prihvaćen za tisak: 15. 12. 2016.

U članku se raspravlja o istrorumunjskim nazivima koji se tiču vinove loze (Vitis vinifera). Obuhvaćeni su nazivi iz svih mjesta u kojima se još uvijek govori istrorumunjski. Obradili smo stotinjak oblika (osnovnih riječi i sintagmi) koje smo dobili kao odgovore na 17 pitanja. Terminu su leksikološki i etimološki obrađeni. Svaki se obrađeni termin potvrđuje i uspoređuje s građom iz svih istrorumunjskih leksičkih repertoara drugih autora koji su nam na raspolaganju, a do etimologijskih se rješenja dolazi usporedbom istrorumunjskih oblika sa sličnim u okolnim čakavskim i slovenskim govorima u Istri te u čakavskim idiomima otoka Krka i Dalmacije.

Ključne riječi: ampelonimi; istrorumunjski; Istra; dijalektologija; etimologija

0.

U članku se raspravlja o istrorumunjskim nazivima koji se tiču vinove loze (*Vitis vinifera*). Obuhvaćeni su nazivi iz svih mjesta u kojima se još uvijek govori istrorumunjski. Obradili smo stotinjak oblika (osnovnih riječi i sintagmi – s napomenom da se neki oblici razlikuju samo neznatno, fonetski ili morfološki) koje smo dobili kao odgovore na 17 pitanja. Terminu su leksikološki i etimološki obrađeni. Svaki se obrađeni termin potvrđuje i uspoređuje s građom iz svih istrorumunjskih leksičkih repertoara drugih autora koji su nam na raspolaganju, a do etimologijskih se rješenja dolazi usporedbom istrorumunjskih oblika sa sličnim u okolnim čakavskim i slovenskim govorima

* Riječ je o trećem članku iz serije od pet članaka *Izabrani istrorumunjski ampelonimi*. Prvi je izišao u zborniku *Rojena v narečje: akademikinji prof. dr. Zinki Zorko ob 80-letnici*, ur. Marko Jesenšek, Maribor: Filozofska fakulteta, Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, 2015 (Zora 114), 322–348, četvrti u *Jezikoslovni zapiski*, knjiga 22-2, Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, str. 109–130. Ostali, nakon pozitivnih recenzija, čekaju na objavljivanje: drugi u časopisu *Odjela za kroatistiku i slavistiku Sveučilišta u Zadru Croatica et Slavica Iadertina* i peti u časopisu *Razreda za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti Filologija*.

u Istri, ali i u čakavskim idiomima otoka Krka i Dalmacije (govori otoka Krka i Dalmacije bitni su za etimologijska rješenja mnogih istrorumunjskih termina zbog kretanja Istrorumunja u povijesti), odnosno s riječima iz drugih triju rumunjskih dijalekata kada je riječ o izvornim riječima. Prikupljeni se nazivi uspoređuju i s mletačkim (prije svega istromletačkim) riječima jer su mnogi čakavizmi u istrorumunjskome mletačkog podrijetla, dok je samih mletacizama u istrorumunjskom jako malo. Do čakavske, istarskoslovenske i (istro)mletačke građe dolazimo iz odgovarajućih rječnika i drugih pisanih izvora, a dobar smo dio i te građe sami prikupili. Građu iz drugih rumunjskih dijalekata navodimo samo iz izvora (isto vrijedi i za građu iz drugih idioma). Osim o oblicima koji su predmetom naslova na jednak se način razglaba i o istrorumunjskim riječima koje su s njima na bilo koji način povezane.

Za istrorumunjske oblike koje smo sami zabilježili služimo se grafijom koju smo sastavili za IrLA. Riječ je o prilagođenoj hrvatskoj latinici kojoj su dodani grafemi koji izražavaju istrorumunjske posebne glasove i posebni znakovi za digrame *lj* i *nj*:

ǎ – stražnje muklo a

ε – jako otvoreno e

ə – poluglas, čuje se između v i r u hrv. riječi *vrt* – odgovara rumunjskome ä

č̣ – jako umekšano č

ś – umekšano š

ẓ̌ – umekšano ž

ʒ – početni glas u tal. *zelo*

ǰ – glas između hrvatskoga *dž* i *đ*

ɣ – velarni zvučni frikativ, kao u španjol. *lago*

ǃ – hrvatsko lj

ń – hrvatsko nj.

Naglasak u istrorumunjskim riječima bilježimo podcrtavanjem naglašenoga vokala, osim ǎ koje je uvijek naglašeno. U jednosložnim riječima naglasak se ne bilježi.

Istrorumunjske imenice navode se u jednini bez člana, čemu slijede nastavci za određeni član (-u ili -a), za množinu (-o, -e, -č itd.), za množinu s određenim članom (-i, -ele, ...) i na kraju odrednica roda (m., ž., n. ili bg.). Uz infinitiv glagola u zagradi se daje i oblik za 1. l. jd. prezenta. Pridjevi se bilježe samo u osnovnim oblicima, jedninski u m., ž. i n., i nakon točke i zareza slijede množinski.

Čakavske, slovenske i istromletačke riječi koje smo sami prikupili pišemo istom grafijom, a naglasak bilježimo kako je to uobičajeno u odgovarajućim dijalektološkim praksama (osim za idiome s netonemskim naglasnim sustavom – naglasak na riječima iz tih idioma bilježimo podcrtavanjem naglašena vokala), dok oblike iz literature vjerno prenosimo prema izvorniku. U citatima značenja iz raznih rumunjskih rječnika u zagradi se ponekad daje samo najnužniji prijevod radi boljega snalaženja čitatelja koji rumunjski ne razumiju (kad je značenje posebno bitno za razumijevanje etimologije, odnosno onoga što se želi reći). Citati iz ostalih jezika rijetko se prevode.

U radu smo koristili sljedeće kratice:

- ar. – arumunjski
- bg. – srednji rod rumunjskoga tipa (dvorod)
- bilj. – bilješka
- bng. – bez naznake godine
- bot. – botanika, botanički
- čak. – čakavski
- dr. – dačkorumunjski
- frank. – franački
- ir. – istrorumunjski
- jd. – jednina
- l. – lice
- lang. – langobardski
- lat. – latinski
- m. – muški rod
- mlet. – mletački
- mn. – množina
- mr. – meglenorumunjski
- n. – srednji rod hrvatskoga tipa
- OA – osobne ankete
- odr. – određeni
- prslav. – praslavenski
- pt. – pluralia tantum
- s. v. – *sub voce* (pod natuknicom)
- sln. – slovenski
- stvnjem. – starovisokonjemački
- ž. – ženski rod.

1. Berba, jematva

U Žejanama nismo dobili odgovor. U Šušnjevi i Novoj Vasi kažu *tərgădve*, *-a*, *-e*, *-ele* ž., u Jesenoviku i Letaju *tərgădva*, *-a*, *-e*, *-ele* ž., u svim ostalim južnim selima *tərgădva*, *-a*, *-e*, *-ele* ž.

Na ovom ćemo mjestu obraditi i imenicu i glagol (v. 1.1.).

Autori istrorumunjskih repertoara kojima se služimo nemaju odgovarajućih imenica. Za glagol Kovačec donosi *tărgêi* (IrHR 195), Dianich *tər'gey* (VirI 175), ostali nemaju. Posuđeno iz nekog čakavskog idioma: npr. u Čepiću *tərgădba* (IrLA 1228), u Pazu *tərgădva*, u Tinjanu *tərgădba*, u Nedešćini *tərgădva* (LAIČaGgr 1228), na Boljunštini i Roveriji *trgădba* (RBoG 288; RROG 290); u Brgudu *tərgati grōjze*, u Čepiću *tərgăt grōjze*

(IrLA 1229), u Vižinadi *t̃rgat grōzje*, u Lindaru *t̃rgat grōzje* (LAIČaGgr 1229), na Boljunštini *t̃rgat* (RBoG 288), na Boljunštini *t̃rgati* (RROG 290), u Splitu *t̃rgat* (StR 368), u Bibinju *t̃rgati* (RBiG 729). Južnije od Istre imenice tipa *t̃rgadba* i sl. nisu poznate. Uz češće *jematva*, za taj su pojam u uporabi tipovi *t̃rgačina* [npr. u Splitu *t̃rgačina* (StR 368), na Braču *trgačina* (RBČG 970)] i *t̃rgaŋe* [npr. na Braču *t̃rgoŋe* (RBČG 970)] – potonje potvrđeno i u Istri: npr. u Brgudu *t̃rganje* (IrLA 1229), u Krtima *t̃rgaŋe* (LAIČaGgr 1229). Imenica potječe od glagola. Krajnji etimon je prslav. **t̃rgati* (SES2 782).

1.1. Trgati grožde

U Žejanama smo zapisali *t̃r̃g̃uj (jo t̃r̃g̃uj̃s)*, u Šušnjevići *t̃r̃g̃ej (jo t̃r̃g̃es) grozdile*, u svim ostalim južnim selima *t̃r̃g̃ej (jo t̃r̃g̃es) grozdile*.

Za glagole v. 1.

Oblik *grozdile* množinski je s određenim članom od imenice tipa *grozd*: u Žejanama su nam rekli *grozd, -u, grozdi, grozdi m.*, u Jesenoviku, Letaju, Brdu, Trkovicima i Škabićima *grozd, -u, grozd, -i m.*, u Škabićima još i *grozd, -u, -ure, -urle bg.*, potonje i u Novoj Vasi i Šušnjevići, u Novoj Vasi i Šušnjevići još i *grozde, -a, -i, -ile ž.*, u preostalim južnim selima *grozd, -u, -grozdi, grozdi m.*, a u svim južnim selima, uz navedeno, i *grozda, -a, -i, -ile ž.* Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. u Brgudu *gr̃ōzd* i *gr̃ōzd* (IrLA 1216), u Čabrunićima i Valturi *gr̃ōzd*, u Svetvinčentu i Ližnjaju *gr̃ōzd* (ILA 1216), u Čepiću *gr̃ōz* (IrLA 1216), na Grobinštini *gr̃ōzd* (GG 270), u Labinu *gr̃ōzd* (RLC 99), u Medulinu *gr̃ōzd* (RMG 75), na Braču *gr̃ōzd* (RBČG 270) < prslav. **grozdb* (SES 161). Maiorescu ima *grosdā*, mn. *grosde* (VIR 106), Popovici *grojd* (DRI 113), Sârbu i Frătilă *grozd* (DİR 216), Kovačec *grozd* za Šušnjevicu i Brdo (IrHR 87), Dianich *grwozd* (VIRI 106).

1.2. Brati grožde

U Žejanama su nam rekli *ber̃i (jo ber̃es) grozdi*, u Šušnjevići *ber̃i (jo ber̃ešk) grozdile*, u Novoj Vasi, Letaju, Brdu, Trkovicima, Zankovicima, Mihelima i Kostrčanu *ber̃i (jo ber̃es) grozdile*, u Jesenoviku *pobir̃ej (jo pobir̃es) grozdi*, u Škabićima *pobir̃ej (jo pobir̃es) grozdile*.

Oba su glagola nesvršena, posuđena su iz nekog čakavskog govora: npr. u Čabrunićima *br̃ati*, u Valturi *br̃at*, u Ližnjaju *br̃ati* (ILA 1585) < prslav. **br̃ati* (SES2 54); npr. na Roveriji *pob̃irati* (RROG 202), u Mrkočima *pob̃irat* (RGZM 399) – *po-* (< prslav. **po-*, SES2 530) + *brati*. Popovici ima *ber̃i, -it, -esc* (DRI 92), Pušcaru *ber̃i* i *berive'ĩ* (SIR 304), Cantemir *ber̃i* (TIR 157), Sârbu i Frătilă *ber̃i* (DİR 191), Dianich *be'ri* (VIRI 84). Osim toga Pušcaru navodi *pober̃i* (SIR 320), Cantemir *pobir̃ei* i *pobir̃i* (TIR 175), Sârbu i Frătilă *pober̃i* (DİR 251), Kovačec *pober̃i* (IrHR 148), Dianich *po-be'ri* (VIRI 144) – glagoli tipa *pober̃i* svršeni su, iz nekog čakavskog govora: npr. *pobr̃ati* u Čabrunićima (ILA 1585), u Medulinu (RMG 178), na Roveriji (RROG 202). Usp. i u Brgudu *br̃ati gr̃ōzje*, u Čepiću *pobir̃at gr̃ōzje* (IrLA 1230), u Permanima *pobir̃at gr̃ōzje*, u Tinjanu *pobir̃at gr̃ōzje* (LAIČaGgr 1230). Za *grozdile* v. 1.1.

1.3. Paljetkovati (skupljati ostatke nakon jematve)

U Žejanama i Novoj Vasi kao odgovor dali su nam glagol „brati”, *pobiruj* (jo *pobirujš*), odnosno *pobirej* (jo *pobireš*). U Šušnjevcu vele *litkej* (jo *litkešk*), u Jesenoviku *politkej* (jo *politkes*), a u svim ostalim južnim selima *parackej* (jo *parackes*).

Za *pobiruj* i *pobirej* v. 1.2.

Za *parackej* odgovarajući oblik nalazimo samo u Dinaicha: *parats'key* „racimolare qualche grappoletto d'uva dimenticato dai vendemmiatori” (VIrI 140). Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. u Čepiću *parackät* (IrLA 1231), u Ročkom Polju *peruckät*, u Karojbi *pärockat*, u Gologorici *parückat*, u Lindaru *päruckat*, u Gračišću *perückat* (LAIČaGgr 1231), u Mrkočima *päruckat* (RGZM 382), na Boljunštini *päruckat* (RBoG 173). Slične oblike ne možemo potvrditi južnije pa možemo smatrati da su ih Istrorumunji posuđili u Istri. Skok nema glagola, a u Akademijinu rječniku nalazimo *parucak* „pabirak, paletak” (ARJ IX./659) i na sljedećoj stranici *paruckati* „pabirčiti, paletkovati” – obje potvrde samo prema Nemaniću, dakle za Istru. Uz prvu natuknicu priređivač navodi „postañe tamno”.

Autori istrorumunjskih repertoara kojima se služimo nemaju oblike tipa *litkej*, *politkej*. Sličnih oblika ne nalazimo ni u čakavskim rječnicima kojima raspolazemo. Možda potječu od prethodnih oblika, vokalskim promjenama koje ne znamo objasniti i, u *litkej*, još i opadanjem početnoga sloga: usp. u Lindaru *palickät*, u Musaležu *palickati* (LAIČaGgr 1231). A možda bismo ih mogli dovesti u svezu sa sln. *ličkati* „odstranjivati s koruznoga storža krovne liste” (SSKJ-cd) (ne nalazimo hrvatskih ekvivalenata) < od izvedenice od prslav. **lyko* (SES2 356, s. v. *liče*). Prihvatimo li potonje, tip *politkej* nastao je prefiksacijom.

2. Ob(i)rati zrna s grozda

U Žejanama *čisti* (jo *čistes*), u Šušnjevcu *pobirej* (jo *pobirešk*) *zärnele*, u Novoj Vasi, Jesenoviku i Letaju *pobirej* (jo *pobires*) *zärnele*, u svim ostalim južnim selima *poberi* (jo *poberes*) *zärnile*.

Za *čisti* Cantemir donosi *ocesti* (TIr 173), Sârbu i Frätilä *čisti* (DIr 205) i *očisti* (DIr 239), Kovačlec za Žejane *čisti* (IrHR 63) i *očisti* (IrHR 135), Dianich *čis'ti* (VIrI 91) i *o-čis'ti* (VIrI 136). Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. u Brgudu *čštiti* (IrLA 1232), na Roveriji *čštiti* (RROG 54), u Mrkočima i Senju *čštiti* (RGZM 66; SR 17), u Blatu na Korčuli *čštiti* (RGBK 101) < prslav. izvedenice od **čyst* (SES2 88, s. v. *čist*).

Za *pobirej* v. 1.2.

Ostaje nam obraditi još množinske oblike *zärnele* i *zärnile*, od *zärne*: Popovici ima *zärne* (DRI 166), Pušcariu *zrne* (SIr 332), Kovačec *zärne*, -a, -e, -ele za Šušnjevcu, Novu Vas i Brdo, *zärna*, -e, -ele za Žejane (IrHR 222), Dianich *'zärna* (VIrI 192). Posuđeno iz čakavskoga: npr. *zärno* u Medulinu (RMG 273), na Roveriji (RROG 336), u Mrkočima (RGZM 814), na Braču (RBČG 1075) < prslav. **zärno* (SES2 860). Mi smo u Žejanama zapisali *zärna*, -a, -e, -ele ž., potonje i u svim južnim selima osim u Šušnjevcu i Novoj Vasi gdje su nam rekli *zärne*, -a, -e, -ele ž.

2.1. (O)čistiti grozd od gnjilih zrna

U Žejanama su nam rekli *očisti* (*jo očistes*), u Šušnjevcima *ocisti* (*jo ocistešk*), u Novoj Vasi, Jesenoviku, Brdu, Trkovicima i Kostrčanu *čisti* (*jo čistes*), u Letaju *očisti* (*jo očistes*) *grozdu de ča gnjilo*, u Škabićima i Mihelima *očisti* (*jo očistez*) *grozdu de gnjile zarne*, u Zankovicima *očisti* (*jo očistes*) *bolno di la grozd*.

Za *čisti* i *očisti* v. 2., za *grozd* 1.1. Ostaje nam obraditi n. pridjeva *bolno* i *gnjilo*, prijedlžni izraz *di la te de*.

Pridjev tipa *bolan* i sl. „bolestan; nezdrav” poznat je u svim istrorumunjskim govorima: u Šušnjevcima i Novoj Vasi zapisali smo *bolan*, *bolne*, *bolno*; *bolni*, *bolne*, u Letaju *bolan*, *bolna*, *bolno*; *bolni*, *bolne*, u Škabićima i Mihelima *bolan*, *bolna*, *bolno*; *bolni*, *bolne*, u ostalim mjestima *bolan*, *bolna*, *bolno*; *bolni*, *bolne*. Byhan navodi *bóløn* (IrG 196), Pušcariu *bol(ā)n*, *-ne* (S1r 305), Sârbu i Fraţilă *bolân* (Dir 192), Kovačec *bólân*, *bólne* za juţna sela i *bólân*, *bólna* za Žejane (IrHR 40). Pridjev je posuđen iz nekog čakavskog govora: npr. u Boljunu *bđlan* (RBG), na Roveriji *bolan*, *bolna* (RR), na Grobinštini *bđlan* (GG 178), na Braču *bđlan*, *-lna*, *-lno* (RBČG 123) < prslav. **bolēti* (SES 40).

Za preostali smo pridjev u Žejanama zapisali *gnjil*, *-a*, *-o*; *gnjil*, *gnjile*, u Škabićima, Trkovicima i Zankovicima *gnjil*, *gnjila*, *gnjilo*; *gnjili*, *gnjile*, u Šušnjevcima i Novoj Vasi *gnjivu*, *gnjile*, *gnjilo*; *gnjili*, *gnjile*, u Letaju *gnjivu*, *gnjila*, *gnjilo*; *gnjili*, *gnjile*, u ostalim juţnim selima *gnjivu*, *gnjile*, *gnjilo*; *gnjili*, *gnjile*. Byhan donosi *gnil*, *gnyiv(v)u*, *gnyile* (IrG 233), Popovici *gnjivu*, *gnjile* (DRI 112), Kovačec *gnjivu* (*gnjil*, *gnji*), *gnjila*, *gnjil* (*gnjili*), *gnjile* za Žejane, *gnjivu*, *gnjile*, *gnjilo* za Šušnjevicu i Novu Vas (IrHR 84)¹. Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. u Brgudu *gnjil plôd*, u Čepiću *gnjili frût* (IrLA 1609), u Orbanićima i Povoljanama na Pagu *gnjil* (ČDO 446; RGP 114), na Braču *gnjil* (RBČG 253), na otoku Murteru *gnjil*, *gnjila*, *gnjilo* (RGOM 92) < prslav. **gniti* (SES2 177).

Prijedlog *dila* zapisali smo u svim anketiranim mjestima kao *di la*, a u istom smo značenju zabilježili i *de la*. Maiorescu donosi *dila* i *de la* (V1rR 103), Byhan *dela* (IrG 205) i *dila* (IrG 207), Popovici *dila* (DRI 106), Pušcariu *dila* (S1r 308), Kovačec pod istom natuknicom *de la*, *dela* i *dila*, *di la* (IrHR 67), Dianich *di la* (V1rI 93). Domaći oblici poznati u svim rumunjskim dijalektima (DRI 106) < lat. *de illac* (IrG 205).

Prijedlog *de*, domaći je: u svim smo mjestima zapisali *de* [*de* (V1r 103; IrG 204; DRI 106; S1r 308; T1r 164; D1r 205; IrHR 66)] < lat. *de*, REW 2488 > dr. *de* (DEX 262); ar. *di* (DDAr 382; DArM 191); mr. *di* (DMr 107)]

3. Krunjača (stroj za krunjenje zrnja)

U Žejanama smo zapisali *mākina* (*mākina*, *-a*, *-e*, *-ele*) *de grozdi*, u Šušnjevcima *mākine*, *-a*, *-e*, *-ele* ž., u Novoj Vasi *mākina* (*mākine*, *-a*, *-e*, *-ele* ž.) *za grozdile*, u preostalim juţnim selima *mākina* (*mākina*, *-a*, *-e*, *-ele* ž.) *za grozdile*.

¹ Ono što smo zabilježili ne poklapa se u potpunosti s onim što je prije nas zapisao A. Kovačec, no naknadnim smo provjerama na terenu nedvojbeno utvrdili da su i svi oblici koje donosi Kovačec još uvijek u svakodnevnoj uporabi.

Osim u Šušnjevcici, redom su ovjerene sintagme doslovna značenja „stroj za grožđe” odnosno „stroj od grožđa”. Za tip *makina* „stroj” Maiorescu donosi *machină* (VIrR 111), Cantemir *măchine* (TIr 170). Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. na Boljunštini i Roveriji *m,kina* (RBoG 125; RROG 152), isto i u Crikvenici (RCrG 140), Novalji na Pagu (RGNoP 140) i Senju (SR 71), u Brbinju *mākina* (ZRMB 92) – (istro)mletacizmi: *măchina* (BOE 382; VG 561; GDDT 343) < lat. *machina*, REW 5205. U značenju „muljača” i u istarskim hrvatskim govorima u uporabi su bilo osnovni oblici tipa *makina* bilo sintagme navedena tipa: npr. u Brgudu *mākina*, u Čepiću *mākina od grōzja* (IrLA 1234), u Šumberu *mākina za grōzje*, u Svetom Petru u Šumi i Presiki *mākina* (LAIČaGgr 1234) što sve potječe od odgovarajućih (istro)mletačkih oblika: npr. *mākina* u Labinu, Vrsaru i Vižinadi; Novigradu *mākina per mažinar ūva* (ImLA 1234).²

Za *de* v. 2.1., za *grozdi(le)* 1.1. Ostaje nam prijedlog *za*. Svi autori istrorumunjskih repertoara kojima se služimo imaju *za*³ (IrG 387), (DRI 166), (SIr 330), (TIr 186), (DIR 299), (IrHR 218), (VIrI 188). Potonji, Dianich, na istom mjestu navodi i *zwa*. Preuzeto iz nekog hrvatskog govora zasigurno prije dolaska na Krk i Istru: *za* (u svim hrvatskim dijalektima) < prslav. **za* (SES2 841).

3.1. Kruniti

U Žejanama, Šušnjevcici i Novoj Vasi nismo dobili odgovor, dok su nam u ostalim selima rekli *čisti* (*jo čistes*).

V. 2.

4. Ručna muljača

U Žejanama *mākina*, *-a*, *-e*, *-ele*, u Jesenoviku *mākina* (*mākina*, *-a*, *-e*, *-ele* ž.) *za mačiră grozdile*, u Šušnjevcici i Novoj Vasi *mākina* (*mākine*, *-a*, *-e*, *-ele* ž.) *za tari grozdile*, u Letaju, Brdu i Škabićima *mākina* (*mākina*, *-a*, *-e*, *-ele* ž.) *za tari grozdi*, u Trkovicima, Zankovicima, Mihelima i Kostrčanu *mākina* (*mākina*, *-a*, *-e*, *-ele* ž.) *za grozdi tari*.

Za *mākina*, *za* i *grozdi* v. 1.1. Ostaju nam glagoli *tari* i *mačiră*.

Za prvi Maiorescu donosi *macir* (VIrI 111), Byhan *matširô* (IrG 273), Popovici *mačiră* (DRI 122), Cantemir *macina* (TIr 170), Sârbu i Frătilă *maciră* (DIr 225), Kovačec *mačiră* (IrHR 110), Dianich *mač'rwa* (VIrI 125). Domaća riječ: dr. *măcina* (DEX 606); ar. *mâtin* (DDAr 659), *matsin* (DARm 328); mr. *mâtsin* (DMr 186) < lat. *machināre*, REW 5206.

Za drugi pak glagol Byhan ima *tari* (IrG 359), Popovici *tari* (DRI 157), Cantemir *tari* (TIr 182), Dianich *ta'ri* (VIrI 174) – samo Cantemir u našem značenju, ostali daju značenje „brisati”. Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. na Roveriji *třti* „brisati” (RROG 292), u Crikvenici *třt* „brisati” (RCrG 245), u Novalji *třt* „brisati” (RGNoP 698),

² Sintagma je dospjela i u slovenske istarske govore: u Borštu *mākina za rrozje* (ImLA bilj. 379).

³ I mi smo u svim mjestima zapisali *za*.

na Grobinštini *třt* „trti⁴; brisati” (GG 669), na Boljunštini *třt* „trljati, trti” (RBoG 289), u Senju *třt* „trti” (SR 154), u Medulinu *třti* „brisati; uništavati” (RMG 244), u Mrkočima *třt* „gnječiti, gaziti; satirati, uništavati; trljati, trti, masirati” (RGZM 671) < prslav. **těrti* (SES2 781, s. v. **trěti**). Usp. npr. u Čepiću *mākina za tǎrt grōjze* (IrLA 1235), u Krbavčima *mākina za tǎrt grōjzi* (LAIČaGgr 1235).

5. Preša za grožđe

U Žejanama *preša* (*preša*, *-a*, *-e*, *-ele* ž.) za *grozdi*, u Šušnjevići *torkulo*, *torkulo*, *torkuli*, *torkuli* m. u Škabićima *torč*, *-u*, *-ure*, *-urle* bg., u svim ostalim južnim selima *torč*, *-u*, *torč*, *-i* m.

Za za i *grozdi* v. 1.1.

Autori istrorumunjskih repertoara kojima se služimo ne navode sličnih izraza tipa *preša*. Posuđeno iz nekog čakavskog idioma: npr. *prěša* u Brgudu, Čepiću (IrLA 1589), Valturi (ILA 1589), Medulinu (RMG 187), na Roveriji (RROG 215), u Senju (SR 117) i u Novom Vinodolskom (RČGNV 236). Riječ je u hrvatske govore istočnih jadranskih obala po svoj prilici ušla iz standardnoga hrvatskoga. Naime, (istro)mletački repertoari kojima se služimo nemaju sličnih oblika, no mi smo termin u ImLA 1589 zabilježili u nekoliko mjesta: *preša* u Momjanu, Taru, Poreču i Vrsaru i *preša* u Motovunu i Funtani gdje može biti posuđenica iz standardnoga hrvatskoga (*prěša*, RHJ 953), uz moguće posredovanje okolnih čakavskih govora, ili pak talijanskoga (*prěssa*, NZ 1465 – deverbativ od *pressare*, NZ 1465 < lat. *prěssāre*, REW 6741) – potonje po našem mišljenju manje vjerojatno. Valja dopustiti i mogućnost da su Istrorumunji riječ mogli preuzeti i izravno iz hrvatskoga standarda. Usp. npr. u Brgudu *prěša za grōjze*, u Čepiću *prěša za grōjze* (IrLA 1236).

I tipovi *torč* i *torkul* u istrorumunjskim repertoarima kojima se služimo slabo su zastupljeni. Imenice nema nijedan autor, a samo Dianich navodi glagol: *tor'čey* „tiještiti” (VİrI 176)⁵. Oba tipa, i *torkul* i *torč* mletacizmi su koji su u istrorumunjske govore ušli preko nekog čakavskog idioma: npr. u Brgudu *tǎrkul* (IrLA 1586), u Rukavcu kod Senja i Novom Vinodolskom *tǎrkul* (RČGR 297; RČGNV 325), u Belom *tǎrkul* (BBT 489), u Bolu na Braču i Kolanu na Pagu *tǎrkul* (RBČG 965; RKGP 534), u Vrgadi *tǎrkū* (RGV 217), u Bibinjama *tǎrkuja* (RBiG 724), na Murteru *tǎrku* (RGOM 268) < mlet. *torcolo* (BOE 757), *tǎrcolo* (VDVD 211); na Roveriji i u Medulinu *tǎrač* (RROG 288; RMG 241), u Mrkočima *tǎrč* (RGZM 663) (usput, u Mrkočima *tǎrkul* je „veliki drveni (od đuga) lijevak za pretakanje vina”), u Funtani *tǎrac* (MFR 80), isto i u Pićnju (PI 119), u Gračišću *tǎrč* (GGr 164), u Labinu *tǎrč* (ImLA 1586) < mlet. *torchio* (BOE 757)⁶, *tǎrcio* (VG 1164). Krajnji je etimon isti za oba tipa: lat. *tǎrcūlum*, REW 8792.

⁴ Iz primjera se vidi da je značenje „drobiti”.

⁵ Mi smo u Šušnjevići zapisali *torčej* (jo *torčesk*), u svim ostalim južnim selima *torčej* (jo *torčes*).

⁶ Izgovara se [torčo].

5.1. Matica na osovini preše za grožđe

U Žejanama *matica*, -a, -e, *ele* ž., u Šušnjevcima *bukole*, -a, -e, -*ele* ž., U Novoj Vasi *bukule*, -a, -e, -*ele* ž., u Zankovcima *bukule*, -a, -e, -*ele* ž., u svim ostalim južnim selima *bukola*, -a, -e, -*ele* ž.

Autori istrorumunjskih repertoara kojima se služimo nemaju odgovarajućih izraza.

Nazivi tipa *bukula* mletacizmi su posuđeni preko nekog čakavskog idioma: npr. u Čepiću *bùkula* (IrLA 1237) u našem značenju, na Roveriji *bùkula* „dio kotača zaprežnih kola, metalna košuljica, rupa, cilindar”, u Meudlinu „metalna uvojnica” (RROG 40, RMG 31), u Mrkočima *bðkula* „cjevasti uložak, blazinica” (RGZM 38), u Splitu *bùkula* „ležaj izrađen od metala ili u drvetu” (StR 33) < npr. *bùcola* „anello entro il mozzo delle ruote (della bicicletta)” (VPI 62), „buccola, anello, orecchino; mozzo della ruota” (GDDT 98) < lat. *bùccula*, REW 1364. Djelomični pomak značenja nije teško objasniti, a čini se da je zahvatio samo Istru.

Žejanci su oblik *matica* mogli preuzeti ili iz nekog čakavskog idioma [npr. na Roveriji, u Medulinu *màtica* (RROG 154; RMG 127), u Brgudu isto (IrLA 1237)] gdje je učena riječ ili pak izravno iz hrvatskoga standarda: hrv. *màtica* (RHJ 577) < prslav. **matica* (ERHJ).

5.2. Prešati grožđe u preši

U Žejanama *prešg̃j* (jo *prešes*) *grozdi*, u Šušnjevcima *torceg̃j* (jo *torceg̃šk*), u ostalim južnim selima *torčeg̃j* (jo *torčes*).

Za *prešg̃j* i *torceg̃j* v. 5., za *grozdi* 1.1. – usp. npr. u Čepiću *prešät grôzje* (IrLA 1238); *torcät* u Karojbi, *torčät* u Krtima i Lindaru, *turčät* u Ročkom Polju i Vižinadi (LAIČaGgr 1238).

5.3. Mastiti grožđe

U Žejanama *mast̃i* (jo *mastes*), u Šušnjevcima *mast̃i* (jo *masteg̃šk*), u Novoj Vasi *mast̃i* (jo *mastes*), u Zankovcima *mast̃i* (jo *mastes*) i *tari* (jo *tares*), u Mihelima *mast̃i* (jo *mastes*), *tari* (jo *tares*) i *tari* (jo *tares*), u preostalim južnim selima *mast̃i* (jo *mastes*).

Za *tari* v. 4.

Glagol tipa *mastiti* nalazimo samo u Dianicha: *mäs'ti* (VIrI 127). Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. *mast̃iti* na Roveriji (RROG 155), na Ižu (RGI 191), *mast̃it* na Boljunštini (RBoG 128), na Grobinštini (GG 361), u Crikvenici (RCrG 143), *màstit* u Splitu (StR 176), u Brgudu *mast̃it grôzje*, u Čepiću *mast̃it grôzje* (IrLA 1239) – deverbal od *mast* „mošt” [npr. *màst* u Bibinjama (RBiG 379) i Splitu (StR 176), *màst* na Ižu (RGI 190)]. Prema Skoku *mast* je posuđenica iz balkanskog latiniteta (SKOK II/383). I Bezljaj: „Izposojeno iz lat. *mustum* ‘mošt’, verjetno iz balkanske latinščine, kakor kaže rum. *must*, alb. *musht* (...)” (ESSJ II/170)⁷ Matasović et al. pišu: „Oblici s -a- (dakle *màst* – op. a.) izravne su posuđenice iz latinskog, preko **m̃st̃b* (...)” (ERHJ).

⁷ Glagoli tipa *mastiti* srodni su, dakle istromletačkim glagolima tipa *mastrucar* [npr. u Ttaru *mastrucar l̃uwa*, u Rijeci *mastrucar l̃uwa*, u Bujama *mastrušar l̃uwa* (ImLa 1239)].

5.3.1. Drop

U Žejanama, Novoj Vasi i Jesenoviku zapisali smo *drope* (*dropa*, *-a*, *-e*, *-ele f.*), u Mihelima *dropinele*, u svim ostalim mjestima *dropele*.

Termin nalazimo samo u Dianicha: *'dropa*, *'drwopa* (ViRI 96). Posuđeno iz nekog hrvatskog govora: npr. *dr̥p* u Funtani, Orbanićima kod Žminja, Medulinu i na Roveriji (ImLA 1595; ČDO 438; RMG 54; RROG 67), *dr̥pe*, *dr̥pine* u Pićnu (PI 28), *dr̥pi* u Crikvenici (RCrG 83) – u značenju „ostatci nakon tiještenja grožđa”: „u hrvatskoj riječi vjerojatno su se ukrstila dva formalno slična korijenja, korijen koji je u *drobiti*⁸(...) i korijen *trep-* ‘gaziti, gnječiti’⁹ (ERHJ).

6. Mošt

U Žejanama *mošt*, *-u*, *-ure*, *-urle m.*, u Škabićima *mošt*, *-u*, *-ure*, *-urle bg.*, u svim preostalim mjestima *mošt*, *-u*, *mošt*, *-i m.*

Byhan navodi *mošt* (IrG 279), Popovici *mošt* (DRI 127). Posuđeno iz nekog čakavskog idioma: npr. *m̊št* u Krbavčičima, Permanima, Materadi, Krtima, Vižinadi, Gologoric (LAIČaGgr 1240), Brgudu (IrLA 1240), na Roveriji (RROG 162), *m̊št* u Čepiću (IrLA 1240), Medulinu (RMG 133), Ičićima (LAIČaGgr 1240). Matasović et al. razglašujući o hrv. *mošt* pišu: „Posuđeno preko njem. *Most* (možda preko tal. *mosto*) iz lat. (*vinum*) *mustum* ‘mošt, nefermentirani sok od grožđa’. Latinska je riječ poimeničeni srednji rod pridjeva *mustus* ‘mlad, svjež’, nejasnoga podrijetla (...) Izravno iz talijanskih dijalekata su oblici kao: *m̊št* (G *mosta*) (Prčanj, Voltić, Hercegovina), s o > u *m̊št* (Karadžić, Vojvodina), *m̊št* (18. st., ŽK)” (ERHJ). Slično i Snaj (prema Bezlaju): „Prevzeto (eventualno prek srvnem. *most*, nem. *Most* ‘vinski mošt, vino iz sadja’) iz furl. *most*, it. *mosto*, kar se je razvilo iz lat. *mustum* ‘mlado vino, mošt’, v srednjem spolu posamostaljenega pridevnika *mustus* ‘mlad, nov, svjež.’ (SES2 416). Što se hrvatskih i slovenskih istarskih govora tiče oblici tipa *mošt*¹⁰ uobičajeniji su od starijih, izravnih latinizama, tipa *mast* (v. 5.3.)¹¹ koji su u Dalmaciji gotovo isključivi¹². Pretpostavljamo da su govornici hrvatskih istarskih dijalekata stariju izravnu posuđenicu iz latinskoga zamijenili prema riječima iz okolnih mletačkih idioma¹³: *mosto* (BOE 429; VG 654; VTrI 242; GDDT 390). Bilo kako bilo, vjerojatno je najekonomičnije pretpostaviti da su Istrorumunji današnji lik *mošt* razvili tek nakon dolaska u Istru, a da su u Cetinskoj krajini još uvijek koristili domaću riječ od lat. *m̊stum*, REW 5783, kao što je i danas

⁸ < prslav. **drobiti* (ERHJ).

⁹ Iz tog je korijena i hrv. *tr̥p* (HERj 1357) < prslav. **tropъ* (SES2 787, s. v. *tropina*).

¹⁰ Oblik *mošt* zabilježili smo u svim govorima slovenske Istre (OA), a u uporabi je i u Senju: *m̊št* (SR 78).

¹¹ Stariji tip prisutan je prvenstveno u uvezenim govorima, npr. na Roveriji *m̊st* (RROG 155).

¹² I u Dalmaciji se može čuti lik *mošt* (OA), ali to je vjerojatno učena riječ, no mogla bi biti i iz mletačkoga.

¹³ Mnogi slovenski i hrvatski etimolozi za oblike sa *-s-* (*most*, *must*) pretpostavljaju izravno preuzimanje iz talijanskoga, no to nije potrebno jer potvrda za *-s-* i *-š-* u istromletačkim idiomima ima više nego dovoljno [npr. *mošto* u Bujama, Brtoniglj, Novigradu i Motovunu, *mošto* u Vrsaru, Funtani i Kanfanaru (ImLA 1240)], a i da nema, promjena *s* → *š* (iz mletačkih u hrvatske govore) nije nimalo upitna.

koriste govornici ostalih triju rumunjskih dijalekata [dr. *must* (DEX 663); ar. *mústu* (DDAr718); mr. *most* (DMr 196)], neznatno je prilagodivši okolnim čakavskim oblicima.

6.1. Mošt kuha

U Šušnjevcima smo dobili odgovor *grozdile kuhesku*, u Novoj Vasi *viru kuhę*, u svim ostalim mjestima *moštu kuhę*.

Za *mošt* v. 6., za *grozdile* 1.1.

Ostaje nam obrazložiti imenicu *vir* „vino” i glagol *kuhej* „kuhati”.

Za „vino” smo u Žejanama zapisali *vir*, *-u*, *-ure*, *-urle m.*, u svim južnim selima *vir*, *-u*, *-ure*, *-urle bg.* Domaća riječ: *vir* „vino” (IrG 381, Sİr 329, Vİr 156, DRI 164, Tİr 186, Dİr 298, IrHR 214, VİrI 183¹⁴) – dr., mr. *vin* (DEX 1162, DMr 327), ar. *vin* (DER 9266) < lat. *vīnum*, REW 9356.

Za glagol „kuhati” (*kuhesku* – 3. l. mn. prezenta; *kuhe* (3. l. jd. prezenta) Maiorescu navodi *cuhesc* (VİrR 102), Byhan *kuhęj* (IrG 258), Popovici *kuhęj* (DRI 103), Pušcariu *cuhej* (Sİr 307)¹⁵, Sārbu i Frătilă *cuhej* (dir 201), Kovačec *kuhęj* (IrHR 57), Dianich *ku'hey* (VİrI 117). Mi smo u Žejanama i Šušnjevcima zabilježili *kuhej* (*jo kuhesk*), u Jesenoviku, Brdu i Letaju *kuhej* (*jo kuhes*), u ostalim mjestima *kuhej* (*jo kuhes*). Posuđeno iz nekog čakavskog govora: npr. *kùhati* na Roveriji (RROG 132), *kùhat* u Novalji (RGNoP 325) itd. itd.¹⁶: „Postalo od **kuxati* (sln. *kúhati*), što je posuđeno iz stvnj. *kohhōn* (usp. njem. *kochen*), a to je posuđeno iz lat. *coquō* (...) U ostalim se slavenskim jezicima za značenje ‘kuhati’ koristi glagol naslijeđen iz psl. **variti*¹⁷ (...)” (ERHJ). Usp. u Brgudu *mōšt kùha*, u Čepiću *mōšt kùha* i *vīno kùha* (IrLA 1241).

6.2. (Is)prazniti, (iz)lije(va)ti mošt iz badnja

U Žejanama nismo dobili odgovor. U Šušnjevcima *otakej* (*jo otakešk*) *viru*, u Novoj Vasi *otakej* (*jo otakes*) *moštu*, u Letaju, Brgudu i Trkovcima *otočj* (*jo otočes*) *viru*, u Mihelima i Kostrčanu *otočj* (*jo otočes*) *moštu din bačva*, u Zankovcima *stočj* (*jo stočes*) *moštu di su drope*, u Škabićima *zlivj* (*jo zlives*) *viru di su drope*, u Jesenoviku *praznj* (*jo praznes*) *moštu*.

Za *drope* v. 5.3.1., za *moštu* 6., za *viru* 6.1.

Najprije ćemo obraditi glagole, koji su svi posuđeni iz nekog čakavskog govora.

¹⁴ Dianich uz *vir*, *-u*, pl. *-ure*, *-urle* stavlja naznaku s. m. (= muški rod), što čini i uz druge imenice toga tipa. Prema našim (i najrecentnijim) anketama riječ je ipak o dvorodu.

¹⁵ Pušcariu ima i *cuhivej* (Tİr 307) i *scuhęj* (Tİr 324) – prvo u značenju „kuhati”, drugo „skuhati”. Mi smo u Šušnjevcima zapisali *kuhivej* (*jo kuhivesk*) i *skuhej* (*jo skuhesk*), u Jesenoviku, Brdu i Letaju *kuhivej* (*jo kuhives*) i *skuhej* (*jo skuhes*) te u preostalim južnim selima *kuhivej* (*jo kuhives*) i *kuhej* (*jo skuhes*).

¹⁶ Oblici prošireni diljem hrvatskih prostora (OA).

¹⁷ Oblici potekli od **variti* u istom značenju, „kuhati”, u uporabi su duž jadranskih obala poprilici od Splita prema jugu: npr. *vārit* u Splitu (OA), u Korčuli (RGGK 386), *vārīt* u Blatu na Korčuli (RGBK 461), *vōrit* u Visu (LVJ 74).

Za glagole koji potječu od glagola tipa *točiti*, *otakati* i sl. (*otoči*; *stoči*; *otakej*) od autora istrorumunjskih repertoara kojima se služimo samo u Dianicha nalazimo *o-toči* (VIRI 138). U LAIČaG smo zapisali *otočit* u Mošćenicama, *utocit* u Lindaru, *utočit* u Svetom Petru u Šumi, *otocit* u Presiki i Viškvicima; *stočit mđšt* u Gologorici, *stočit mđšt* u Kringi, *stočiti* u Raku, *stōčiti* u Marčani (LAIČaG 1242)¹⁸; *otākāt* „pretakati vino nakon vrenja” u Mrkočima (RGZM 361), *otokāt* „pretočiti vino” u Labinu (RLC 188)¹⁹. Krajnji je etimon navedenih oblika prslav. **tđčiti* (SES 769).

Za škabički oblik *zlivj* „izliti” u autora istrorumunjskih repertoara kojima se služimo ne nalazimo odgovarajućih oblika, samo njihov perfektivni parnjak, „liti”: Byhan navodi *livēj* „lijevati; kišiti” (IrG 265), Popovici *livej* (DRI 120), Sârbu i Frățilă *livej* (DIR 224), Kovačec *livej* (IrHR 105) – osim Kovačeca svi u značenju „lijevati; kišiti” dok Kovačec ima samo potonje značenje²⁰. Istrorumunjski oblik potječe od križanja čakavskih glagola tipa *zlit(i)* X *zlivat(i)*: npr. *złiti* u Selini, Musaležu i Medulinu (LAIČaG 1242) X npr. *zlivāti* na Roveriji (RROG 333), *zlivāt* na Boljunštini (RBoG 324) i Grobinštini (GG 733) < prslav. **ъz* (SES2 228) + **liti* (SES2 360).

U autora istrorumunjskih repertoara kojima se služimo ne nalazimo potvrda za glagole tipa *prazni*, samo odgovarajuće pridjeve: Popovici donosi *prāzān* (DRI 139), kao i Pušcariu *prāzān*, *-zne*, *-zno* (SIR 321), Sârbu i Frățilă *prazān* (DIR 258), Kovačec *prāzān* (IrHR 155)²¹ < npr. čak. *prāzān* na Roveriji (RROG 213) i u Novalji na Pagu (RGNoP 537), *prāzān* na Boljunštini (RBoG 202), *prāzān* u Crikvenici (RCrG 194), *prāzān* na Grobinštini (GG 519) [što se glagola tiče npr. *prāznit* u Mrkočima (RGZM 457)] < prslav. **pōrzdъnъ* (SES2 560).

Preostaje nam obraditi imenicu *bāčva* „bačva”, prijedlog *din* „od” i prijedložni izraz *di su*.

Za bačvu Pušcariu donosi *bāčve* (SIR 304), Sârbu i Frățilă *bačva* (DIR 190), Kovačec *bāčve*, *-a*, *-i*, *-ile* za juž. s., *bāčva*, *-i*, *-ile* za Žejane i *bāčve*, *-a*, *-i*, *-ile* za Šušnjevicu (IrHR 36), Dianich *bačva* (VIRI 85). Mi smo u Šušnjevicu zapisali *bāčve*, *-a*, *-i*, *-ile* ž., u Novoj Vasi *bāčve*, *-a*, *-i*, *-ile* ž., u svim ostalim mjestima *bāčva*, *-a*, *-i*, *-ile* ž., a u Novoj Vasi, Letaju, Trkvcima i Mihelima još i *bāčva*, *-a*, *-e*, *-ele* ž. Posuđenice iz nekog čakavskog govora: npr. *bāčva* u Brgudu, Čepiću (IrLA 1251) i Orbanicima (ČDO 414), *bacva* u Labinu (RLG 16), *bāčva* i *bāčva* u Salima (RGS 25) < prslav. **bači*, gen. **bačve* (HER 120).

Prijedlog *din*²² sastavljen je od *di* i *in* i znači uglavnom „iz”²³, a prijedložni je izraz *di su* u značenju „ispod” sastavljen od *di*²⁴ (= *de*, iste etimologije – v. 2.1.) i *su*²⁵ „pod, ispod”

¹⁸ Usp. i sln. u Istri *stočet* (LAIČaGgr 1242).

¹⁹ M. Peruško za Medulin ima samo pridjev: *otākano* „pretočeno (o vinu)” (RMG 162).

²⁰ Mi smo u Šušnjevicu zapisali *livej* (*jo livešk*), u ostalim selima *livej* (*jo lives*) i to u oba značenja, no drugo samo kao „liti (o kiši)”.

²¹ Mi smo u Šušnjevicu i Novoj Vasi zapisali *prazān*, *prazne*, *prazno*; *prazni*, *prazne*, u ostalim mjestima zapisali *prazān*, *prazna*, *prazno*; *prazni*, *prazne*.

²² Mi smo u svim mjestima zabilježili *din*.

²³ Može značiti i „od; zbog; po” i sl.

²⁴ I mi smo u svim mjestima zapisali *di*.

²⁵ I mi smo u svim mjestima zapisali *su*.

< lat. *sūb*, REW 8344 > dr. *sub* (DEX 1031); ar. *su* (DDAr 986); mr. *sub* (DMr 279). Autori istrorumunjskih repertoara kojima se služimo navode *din* (VlR 103; IrG 207; DRI 107; SIr 308; TlR 164; Dlr 206; IrHr 68; VlRl 94), složenicu, dakle, od *di* [oblik *di* kao posebnu natuknicu imaju samo Pušcariu, Cantemir i Dianich (SIr 308; TlR 164; VlRl 93)] i *in* [Byhan donosi *in* (IrG 230) i *on* (IrG 298), Popovici *am* i *an* (DRI 90), Pušcariu (*ā*)*n* (SIr 303), Cantemir *an* (TlR 156), Sârbu i Frătilă *an* (Dlr 188), isto i Kovačec (IrHR 29), Dianich *en* i *em* (VlRl 98)²⁶; dr. *in* (DEX 519); ar. *in* (DDAr 585); mr. *an*, *an* (DMr 14) < lat. *in*, REW 4328]. Što se prijedložnog izraza *di su* (*disu*) tiče Byhan ga navodi pod natuknicom *su* kao (*di*) *su vos* (IrG 356), Pušcariu ima *disu* „de subt” (SIr 309) i *su* „pod” (SIr 326), Dianich uz natuknicu *di* daje i *di su* u primjerima *di su 'stăbla* „ispod biljke”, *vi'keyt-a di su vvoz* „vikao je ispod voza” (VlRl 93), a ima i *su* kao posebnu natuknicu (VlRl 165), Kovačec daje *di su* (*di su*) „ispod” (IrHR 69), a ima *su* „pod, ispod” kao posebnu natuknicu (IrHr 185). Prijedlog *su* kao posebnu natuknicu daju još i Cantemir (TlR 181) i Sârbu i Frătilă (Dlr 281).

I za kraj, u Karojbi smo zabilježili sintagmu koja u potpunosti odgovara odgovorima koje smo dobili u Zankovcima i Škabićima: *istočît ispôt drŭopa* (LAIČaG 1242).

7. Zaključak

Prema očekivanom najveći je dio obrađene terminologije posuđen iz čakavskih govora, jedan dio u Cetinskoj krajini, a jedan dio tek nakon dolaska na Krk i u Istru. Valja napomenuti da je jako teško točno utvrditi stratifikaciju tih čakavizama, budući da u Istri imamo sve te dalmatinske idiome, s kojima su Istrorumunji bili u kontaktu prije selidbe, a koji bi lako mogli biti polazištem obrađenih posuđenica. Znatan je broj tih čakavizama mletačkog podrijetla (istro- ili dalmatinsko-). Izravnih mletacizama u našoj terminologiji nema, svi su preuzeti preko hrvatskih usta. Izvornih rumunjskih oblika jako je malo, uglavnom je riječ o sastavnicama pojedinih sintagmi koje su ili prevedene ili nastale *in loco* od domaćih i posuđenih elemenata vlastita jezika, uz ogradu da i te riječi mogu biti iz nekog čakavskog idioma Istre ili Dalmacije, a ne iz zajedničkoga rumunjskog korpusa. Sve u svemu, statistika ove terminologije poklapa se u potpunosti sa svim istrorumunjskim terminologijama.

Literatura

- ARJ – ____, 1880.-1976.: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-XXIII, JAZU. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- BBT – Nikola VELČIĆ, 2003.: *Besedar Bejske Tramuntane*. Mali Lošinj – Beli – Rijeka: Katedra Čakavskog sabora Cres-Lošinj.
- BOE – Giuseppe BOERIO, 1971.: *Dizionario del dialetto veneziano*. Milano: Martello Editore (pretisak mletačkoga izdanja iz 1856.).

²⁶ Mi smo u svim mjestima zapisali *en* i *em*.

- ČDO – Janneke KALSBECK, 1998.: *The Čakavian Dialect of Orbanici near Žminj in Istria*. Amsterdam-Atlanta: Editions Rodopi B. V.
- ČDOC – Hubrecht Peter HOUTZAGERS, 1953.: *The Čakavian Dialect of Orlec on the Island of Cres*. Amsterdam.
- DArM – Dina CUVATA, 2006: *Dictsionar armănescu – machidunescu*. Skoplje: Uniea ti cultură-a Armănjlor dit Machidunii.
- DDAr – Tache PAPAHAĞI, 1963: *Dičionarul dialectului aromîn*. Bukurešt: Editura Academiei Republicii Populare Romîne.
- DER – Alejandro CIORANESCU, 1966.: *Diccionario etimológico rumano*. Tenerife, Madrid: Universidad de la Laguna.
- DEX – ____, 1998.: *Dičionarul explicativ al limbii române*. Bukurešt: Univers Enciclopedic.
- Dİr – Richard SÂRBUR, Vasile FRĂŢILĂ, 1998.: *Dialectul isto-român*. Temišvar: Editura Amarcord.
- DMr – Theodor CAPIDAN, bng: *Meglenoromâni III, Dičionar meglenoromân*. Bukurešt: Academia Română.
- DRI – Josif POPOVICI, 1909.: *Dialectele romîne, IX: Dialectele romîne din Istria, partea a 2^a (texte și glosar)*. Halle A. D. S.: Editura autorului.
- ERHJ – Ranko MATASOVIĆ, Tijmen PRONK, Dubravka IVŠIĆ, Dunja BROZOVIĆ RONČEVIĆ, 2015.: *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika* (rukopis od A-NJ). Zagreb: Zavod za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- ESSJ – France BEZLAJ, 1982.-2007.: *Etimološki slovar slovenskega jezika* (I-IV). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- GDDT – Mario DORIA, 1984.: *Grande dizionario del dialetto triestino*. Trst: Italo Svevo.
- GG – Iva LUKEŽIĆ, Sanja ZUBČIĆ, 2007.: *Grobnički govor XX. stoljeća (gramatika i rječnik)*. Rijeka: Katedra Čakavskog sabora Grobinščine.
- GGr – Alviđana KLARIĆ, 2012.: *Govor Gračišća*. Pazin: Ogranak Matice hrvatske Pazin.
- HER – Alemko GLUHAK, 1993.: *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb: August Cesarec.
- HERj – Vladimr ANIĆ et al., 2002.: *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi liber.
- ILA – Goran FILIPI, Barbara BURŠIĆ GIUDICI 1998.: *Istriotski lingvistički atlas*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
- ImLA – Goran FILIPI, Barbara BURŠIĆ GIUDICI 2012.: *Istromletački lingvistički atlas*. Zagreb: Dominović.
- IrG – Arthur BYHAN, 1899.: *Istrorumänisches Glossar*, u Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache, IV, str. 174-396. Leipzig.
- IrHR – August KOVAČEC, 1998.: *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik s gramatikom i tekstovima*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
- IrLA – Goran FILIPI, 2002.: *Istrorumunjski lingvistički atlas / Atlasul Lingvistic Istroromân / Atlante Linguistico Istroromeno*. Pula: Znanstvena udruga MEDITERAN Pula.

- LAIČaGgr – Goran FILIPI, Barbara BURŠIĆ GIUDICI: *Lingvistički atlas istarskih čakavskih govora – građa.*
- MFR – Alexander SELMAN, 2006.: *Mali funtanjanski rječnik.* Funtana: vlastita naklada.
- NZ – ____, 1988.: *Il nuovo Zingarelli. Vocabolario della lingua italiana di Nicola Zingarelli.* Bologna: Zanichelli.
- OA – osobne ankete.
- PI – Šime RUŽIĆ SUDČEV, 1999.: *Pičan i pičõnski idiomi,* Pula C.A.S.H.
- RBČG – Petar ŠIMUNOVIĆ, 2009.: *Rječnik bračkih čakavskih govora.* Zagreb: Golden marketing, Tehnička knjiga.
- RBG – Ivan FRANČETIĆ, *Rječnik boljunskih govora* (rukopis s konca pedesetih, početka šezdesetih godina 20. st., nalazi se na Sveučilišnoj knjižnici u Puli).
- RBiG – Božidar ŠIMUNIĆ, 2013.: *Rječnik bibinjskoga govora.* Zadar: Ogranak Matice hrvatske Zadar.
- RBoG – Ivan FRANČETIĆ, 2015.: *Rječnik boljunskih govora (izvorni rukopis uredila, priredila i popratila etimološkim komentarima Sandra Tamaro).* Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- RCrG – Đurđica IVANČIĆ DUSPER, Martina BAŠIĆ, 2013.: *Rječnik crikveničkog govora.* Crikvenica: Centar za kulturu Dr. Ivan Kostrenčić.
- RČGNV – Josip M. SKOLIĆ - KOZARIĆ, Gojko M. SOKOLIĆ - KOZARIĆ, 2003.: *Rječnik čakavskog govora Novog Vinodolskog.* Rijeka – Novi Vinodolski: vlastita naklada
- RČGR – Franjo MOHOROVIČIĆ – MARIČIN, *Rječnik čakavskog govora Rukavca i bliže okolice,* Rijeka – Opatija – Matulji, 2001.: Adamić, Katedra čakavskog sabora Opatija.
- REW – W. MEYER LÜBKE, 1972.: *Romanisches etymologisches Wörterbuch.* Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- RGBK – Petar MILAT PANŽA, 2015.: *Rječnik govora Blata na Korčuli.* Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- RGGK – Damir KALOGJERA, Mirjana SVOBODA, Višnja JOSIPOVIĆ, 2008.: *Rječnik govora grada Korčule.* Zagreb: Novi Liber.
- RGI – Žarko MARTINOVIĆ, 2005.: *Rječnik iškoga govora.* Zadar: Gradska knjižnica Zadar.
- RGOM – Edo JURAGA, 2010.: *Rječnik govora otoka Murtera.* Murter, Šibenik: Ogranak Matice hrvatske Šibenik, Županijski muzej Šibenik.
- RGP – Ante TIČIĆ, 2004.: *Rječnik govora mjesta Poveljane na Pagu.* Zadar: Matica hrvatska Zadar.
- RGV – Blaž JURIŠIĆ, 1973.: *Rječnik govora otoka Vrgade.* II. Zagreb: JAZU.
- RGZM – Radoslav RUNKO, 2014.: *Rječnik govora zaseoka Mrkoči u Istri.* Rijeka: Naklada Kvarner.

- RHJ – Jure ŠONJE (ur.), 2000.: *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- RKGP – Ivo OŠTARIĆ, 2005.: *Rječnik kolanjskoga govora ili Ričnik mista Kolana na otoku Pagu*. Zadar: Matica hrvatska Zadar.
- RLC – Marijan MILEVOJ, 2006.: *Gonan po nase (rječnik labinske cakavice)*. Labin: Mathias Flacius.
- RMG – Marija PERUŠKO, 2010.: *Rječnik medulinskoga govora*. Medulin: Mendula, Općina Medulin.
- RR – Slavko KALČIĆ: *Roverski rječnik* – rukopis.
- RROG – Slavko KALČIĆ, Goran FILIPI, Valter MILOVAN, 2014.: *Rječnik roverskih i okolnih govora*. Pazin, Zagreb, Pula: Matica hrvatska Pazin, Naklada Dominović, Znanstvena udruga Mediteran Pula.
- SES – Marko SNOJ, 1997.: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- SES2 – Marko SNOJ, 2009.: *Slovenski etimološki slovar* (druga, pregledana in dopunjena izdaja): Ljubljana: Modijan.
- Sr – Sextil PUȘCARIU, 1929.: *Studii istroromâne*, III. Bukurešt: Cvltvra Națională.
- SKOK – Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-IV, JAZU, Zagreb, 1971-1974.
- SR – Milan MOGUŠ, 2002.: *Senjski rječnik*. Zagreb, Senj: HAZU, Matica hrvatska Senj.
- SSKJ-cd – *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (izdanje na CD-u). bng: Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- StR – Željko PETRIĆ, 2008.: *Splitski rječnik*. Split: Naklada Bošković.
- TIr – Traian CANTEMIR, 1959.: *Texte istroromîne*. Bukurešt: Editura Academiei Republicii Populare Romîne.
- VDVD – Luigi Miotto 1991.: *Vocabolario del dialetto veneto-dalmata*, Trst, 1991., LINT.
- VG – Enrico ROSAMANI, 1999.: *Vocabolario giuliano*. Trst: LINT.
- VIrI – Antonio DIANICH, 2010.: *Vocabolario istroromeno-italiano: la varietà istroromena di Briani*. Pisa: Edizioni ETS.
- VIrR – Ioan MAIORESCU, 1900.: *Itinerar in Istria și vocabular istriano-român*. Iași: H. Goldner.
- VPI – Antonio VASCOTTO, 1987.: *Voci della parlata isolana nella prima metà di questo secolo*. Imola: Grafiche Galeatti.
- VTriI – Elda VIDIZ, 2012.: *Ti se ricordi, Trieste: vocabolario triestino-italiano*. Trst: Luglio Editore.
- ZRMB – Gorada RANČIĆ, 2013.: *Zavičajni rječnik i kronika mjesta Brbinj*. Zadar: 3000 GODINA ZADAR.

SUMMARY

Goran Filipi

SELECTED ISTRO-ROMANIAN AMPELONYMS 3

The paper deals with selected Istro-Romanian ampelonyms (terms related to grape vine). The terms were collected in all the places where Istro-Romanian is still in use (Žejane, Šušnjevića, Nova Vas, Jesenovik, Letaj, Brdo, Škabići, Trkovci, Zankovci, Miheli and Kostrčan). The words are compared to equivalent forms in Croatian, Slovenian and Istro-Venetian dialects and, in case of original words, to the remaining three Romanian dialects (Daco-Romanian, Aromanian and Megleno-Romanian). All the terms are lexically and etymologically elaborated. It must be said that the majority of Venetian words entered the Istro-Romanian dialects via Croatian idioms. Therefore, the majority of presented terms are from Čakavian dialects of the Croatian language. The same phenomenon is present in all other terminologies in Istro-Romanian. It is not easy to be precise when it comes to defining the stratification of the elaborated terms. We can be sure that there are only a few direct borrowings from Istro-Venetian, but we cannot be sure if the Čakavian words entered Istro-Romanian only in Istria or if they were present in their language before they left Dalmatia (Cetinska krajina). There are only a few domestic words in this terminology, mostly represented as elements in hybrid syntagms, translated from the corresponding Croatian forms. It must be mentioned that many Slavic forms we interpreted as Čakavian could belong to the common Romanian corpus, but it is not possible to be sure of this. In conclusion, the statics of the presented Istro-Romanian terminology do not differ from those of other Istro-Romanian terminologies.

Key words: *Istro-Romanian; ampelonyms; grape vine; Istria; dialectology; etymology*